

Kosova Eğitim Sistemi ve Türkiye Eğitim Sistemi ile Karşılaştırılması

Mevsim Zengin*
Cem Topsakal**

Özet: Bu çalışmada Kosova Eğitim Sistemi farklı boyutlarda ele alınarak incelenmiştir. Araştırmada Kosova'nın demografik, sosyal/ siyasal yapılanması, eğitim sisteminin amaçları ve yapısı, eğitim yönetimi ve Türkiye Eğitim Sistemi ile karşılaştırması yer almaktadır. Araştırma sonucunda, eğitimin amaçları, eğitim sisteminin yönetim sorumluluğu, zorunlu eğitime başlama yaşı, bitirilen her kademeden sonra diploma verilmesi, öğretmen yetiştirme konularında benzerlik bulunmuştur. Eğitim yönetiminde yerellik, zorunlu eğitim süresi, ders dönemleri tatilleri, ders saatleri, ilk ve ortaöğretimde ders kitaplarının temini, öğretmen alımı, okullarda giyilen üniformalar, rehberlik sistemi ve rehber öğretmen, yükseköğretime giriş, toplulukların kendi dillerinde eğitimi, yaygın eğitim, din kültürü ve ahlak bilgisi dersi konularında farklılık saptanmıştır. Araştırma, sonuç ve öneriler ile sona ermektedir.

Anahtar Sözcükler: Kosova Eğitim Sistemi, eğitimin amaçları, eğitim yönetimi, Türkiye Eğitim Sistemi, karşılaştırma.

Giriş

Çok toplumlu, çok kültürlü, çok dilli bir çeşitliliğe ve yapıya sahip olan Kosova, 17 Şubat 2008 yılında bağımsızlığını tek tarafı olarak ilan ederek dünyanın son bağımsız ülkesi sıfatını kazanmıştır. Kosova'yı tanıyan ülkeler arasında Türkiye Cumhuriyeti Devleti bulunmaktadır. Türkiye'nin Kosova ile tarihi, kültürel, ekonomik bağları bulunmaktadır. Osmanlı

* Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi
mevsimzengin@gmail.com.

** Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü Öğretim Üyesi.
cemtopsakal@yyu.edu.tr

Padişahı Sultan I. Murad, 1389 I.Kosova Savaşı'nda bu topraklarda şehit olmuştur. Bu gün Priştine'de Sultan Murad türbesinde, iç organlarının gömülü olduğu türbesi ziyaret edilmektedir.

Kosova, Fatih Sultan Mehmet döneminde, 1455 yılında tamamen feth edilmiş, Anadolu'dan Türk aileler getirilmeye ve yerleştirilmeye başlanmıştır. Osmanlı Devleti'nin 1912 yılında Balkanlardan geri çekilmeye başlamasına kadar geçen 457 yıl Osmanlı yönetiminde kalmıştır.

İki Dünya Savaşı arasında Eski Yugoslavya Devleti, Kosova'da yaşayan Müslüman Arnavut, Türk ve Boşnakların ulusal, siyasi, eğitim haklarını tanımaması yanında, çeşitli baskı ve zulümler yapması sonucu, bu yerlerden göç etmelerine zorlamıştır. Bu toplumlar Türkiye, Arnavutluk ve oradan diğer ülkelere göç etmeye mecbur kalmışlardır. İki Dünya Savaşı arasında da, Yugoslavya Krallığı döneminde Kosova'dan Türkiye'ye göçler durmamıştır. Türk kaynaklarına göre sadece 1923-1940 yılları döneminde Yugoslavya'dan, dolayısıyla çoğunlukla Kosova, Sancak ve Makedonya'dan Türkiye'ye yaklaşık 120.000 göçmen göç etmiştir. Bu sayı, 1953-1960 yılları döneminde Kosova ve Makedonya'dan Türkiye kaynaklarına göre yaklaşık 180.000 kişi olmuştur (Koro, 2008b).

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra, Yugoslavya'da yeni politikalar uygulanmaya başlamış, Kosova'da yaşayan diğer halklara ana dillerinde kültürel etkinliklerde bulunma ve eğitim hakkı tanınmıştır. Kosova'da Türkçe eğitim 1951 yılında başlamıştır. 1974 tarihli Yugoslavya Federatif Halk Cumhuriyeti Anayasası ile Türkçe resmi diller arasında yer almıştır.

1987 yılında Slobodan Miloşeviç başkanlığında yeni Sırbistan Komünist Partisi ve devlet yöneticilerinin yönetime geçmesiyle, 1989 yılında Kosova'nın özerkliği kaldırılmış, 28 Mart 1989 tarihinde Belgrad'ta Sırbistan Cumhuriyeti'nin yeni Anayasası kabul edilmiş, bu Anayasa ile Sırbistan bir "Birleşik Üniter Devlet" olmuştur (Koro, 2008b).

Sırbistan'ın bu uygulamaları 1990'dan itibaren eğitime de yansımış, Arnavut toplumu bu politikaları protesto ederek kendi çabalarıyla eğitime devam etmişlerdir. 1999 yılında NATO'nun Kosova'ya müdahalesi sonucunda, Sırbistan'ın Kosova üzerindeki fiili hâkimiyeti sona ermiştir.

1999'dan sonra Kosova Eğitim Sistemi yeni yapı ve program çalışmalarına başlanmış, 2002 yılında yeni program kabul edilmiş, yükseköğretimde Bolonya sistemi kabul edilmiştir. Bütçe yetersizliği ve politik sorunlarla boğuşmak durumunda olan bu ülke, her şeye rağmen gerekli insan potansiyeli ile çağa ve kendi kültür yapısına uygun, demokratik ve son derece yüksek bir eğitim standardını yakalama çabası içerisine girmiştir.

Karşılaştırmalı eğitim çalışmalarında birçok Avrupa ve Dünya ülkesi eğitim sistemleri yer almıştır. Bu çalışmalarda eğitim sisteminin amaçları, eğitim sisteminin yapılanması, yönetsel yapılanma, okul sisteminin yapısı, mesleki eğitim, özel eğitim, öğretmen yetiştirme, bakanlık örgütünün ve okulların genel işleyişi/ eğitim süreci boyutları işlenmekte, Türk Eğitim Sistemi ile karşılaştırılmaktadır (Balcı, 2007; Erginer, 2006; Türkoğlu, 1998; Demirel 1994). Günümüz itibariyle son bağımsız ülke durumundaki Kosova'nın Eğitim Sistemi'nin bu açıdan incelenmesi ve karşılaştırma yapılması önem taşımaktadır.

Bundan hareketle araştırmada aşağıdaki sorulara cevap aranacaktır: Kosova'nın nüfus, sosyal ve siyasal yapılanması nasıldır? Kosova'da eğitim sistemi ne gibi amaçlar doğrultusunda işlerliğini sürdürmektedir? Okul kademeleri nasıl yapılandırılmıştır? Okulöncesi, ilkokul, alt ve üst ortaokul, yükseköğretim, özel eğitim, özel öğretim, yetişkin eğitimi hangi ilkeler doğrultusunda sınıflandırılmıştır? Kosova'da eğitim yönetimiyle ilgili düzenlemeler nelerdir? Kosova Eğitim Sistemi ile Türkiye Eğitim Sistemi'nin benzer ve farklı özellikleri nelerdir?

Araştırma sonucunda Kosova Eğitim Sistemi'nin tanınması ve Türkiye'nin bu ülkenin iyi uygulamalarından faydalanabilmesi ümit edilmektedir. Araştırma bu açıdan önemlidir.

Araştırma tarama modeline dayalıdır. Araştırma süreci şu şekilde gerçekleştirilmiştir: Kosova Eğitim Sistemi ile ilgili Türkçe, İngilizce, Arnavutça kaynaklara ulaşılmaya çalışılmış, internet ortamında Kosova ile ilgili olarak Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı (EBTB) belgeleri taranmış, Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı Prizren Bölgesi Eğitim Dairesi Türk Toplum Uzmanı Bedrettin Koro ile görüşme yapılmıştır. Araştırma ulaşılabilen kaynaklar ve internet ortamına aktarılan belgeler ile sınırlıdır.

Kosova'nın Demografik Yapısı ve Sosyal/Siyasal Yapılanması

Kosova 10.887 kilometrekare yüzölçümüne sahip bir ülke olmasına rağmen (Topsakal ve Koro, 2007; <http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova>; Sofuoğlu ve Topsakal, 2007; Pupovci, 2002; Pupovci, Hyseni & Salihaj, 2001) coğrafi bölge olarak Avrupa kıtasının güneyinde bulunan Balkan yarımadasının kuzeybatısında yer alır. Asya ile Batı Avrupa ülkeleri arasında köprü görevi görür (Topsakal ve Koro, 2007; Ministry of Education, Science and Technology, 2005). Kosova, kuzeyden ve doğudan Sırbistan, kuzeybatıdan Karadağ tarafından kuşatılmış durumdadır (www.niksarhaber.net). Güneybatısında Arnavutluk, güneydoğusunda ise Makedonya ile komşudur.

Kosova nüfusunun % 90'ını Arnavutlar, % 7'sini Sırp, % 3'ünü Karadağlılar, Bosnalılar, Türkler, Romlar ve diğer etnik gruplar oluşturmaktadır (Ministry of Education, Science and Technology, 2005; Pupovci & Abrashi, 2000; Pupovci, 2002; Pupovci ve ark., 2001). Ayrıca 2005 verilerine göre, ülkedeki toplam nüfus 2.200.000 olup kilometrekare başına 220 kişi düşmektedir ([http://tr.wikipedia.org/wiki/ Kosova](http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova)).

Kaynak: www.site.mynet.com

Kosova'nın yönetimi cumhuriyettir ve aynı zamanda en büyük şehri olan başkenti Pristine'dir. Resmi dilleri Arnavutça ve Sırpça olup, 17 Şubat 2008 yılında tek tarafı olarak

bağımsızlığını ilan etmiştir. *Dünya'nın son bağımsız ülkesi* sıfatı, Karadağ'dan Kosova'ya geçmiştir ve 18 Şubat 2008 yılında ise tanınmıştır. Kosova'yı ilk tanıyan ülke Amerika Birleşik Devletleri, ikinci tanıyan ülke ise Arnavutluk olmuştur. Türkiye, İngiltere ve Afganistan da Kosova'yı tanıyan ilk ülkelerdendir. Sırbistan Türkiye'ye tanıma ile ilgili olarak nota vermiştir. Bunların haricinde Almanya ile birlikte 25'den fazla ülke de Kosova'nın bağımsızlığını tanımıştır. Macaristan ve Avusturya da tanıyacağını açıklamıştır. Bu bağımsızlığı tanımayacağını ilan eden Yunanistan, Kıbrıs Rum Kesimi, Sırbistan ve Rusya'ya göre Kosova

hâlen Sırbistan'a bağlı özerk bir bölgedir (<http://tr.wikipedia.org/wiki/Kosova>). Kosova Avrupa'nın 49. ülkesi olmuştur.

Kosova Eğitim Sistemi'nin Amaçları

Şanlı (2004); 1999 NATO müdahalesinden sonra, durumu BM adına alan UNMIK'in 10 Aralık 2003'de Kosova'nın geleceğinde önemli rol oynayan Kosova Standartları'nı yayınladığını belirtir. Bu standartlar 'Etnik köken, ırk veya din esas alınmadan herkesin korkusuzca, kin veya tehlike olmaksızın serbestçe yaşayabileceği, çalışabileceği ve seyahat edebileceği ve herkes için hoşgörünün, adaletin ve barışın olacağı bir Kosova için' başlığı ile yayınlanmıştır.

Kosova'da eğitimin genel amaçları, okul öncesi eğitimin amaçları, ilkökul eğitiminin amaçları, alt ortaokuldaki eğitimin temel amaçları, üst orta eğitimin amaçları Yeni Kosova Müfredat Çerçevesi'nden (EBTB, 2001) alınan bilgiler doğrultusunda açıklanmıştır:

Kosova'da eğitimin genel amaç ve hedeflerinin formülasyonu, demokratik kalkınma, yeni ekonomik fırsatlar ve dünyaya açılma şeklinde belirlenmiştir. Kosova'da eğitimin temel amaçlardan biri, genç insanların kamusal olaylara ehliyetli bir biçimde katılması, çoğulcu ve demokratik bir toplumda aktif ve sorumlu yurttaşlar olmalarıdır. Öğrencilerin, ülkeler arası karşılıklı bağımlı bir dünyada, öğrenen bir toplumun ve yaşam boyu süren öğrenme bakış açılarının meydan okumalarıyla başa çıkmalarına yardımcı olacak, güncel ve değerli bilgiler ve araçsal becerilerle donatılmaları da amaçlanmıştır.

Ayrıca kişisel kimliğin zenginleştirilmesine ve öğrencilere bu kimliğin yalnızca insanları farklı kılan şey olmadığını, aynı zamanda onları tüm dünyanın bir parçası yapan şey de olduğunu anlamaları konusunda yardımcı olmak da amaçlanmıştır. Bunların dışında, öğrencilerin kendi aile ve topluluğunu bilip takdir etme ve aynı zamanda diğer topluluk, ülke ve insanların tarih ve kültürlerine karşı açık olma konusunda teşvik edilmeleri de amaçlar arasında yer almaktadır.

Öğrencilere, kendi topluluklarının geleneklerini yeşertme ve kendi kültürel miraslarına katkıda bulunma, diğer kültür ve geleneklere ve insani duygulara saygı duyma konusunda yardımcı olma da genel amaçlar içerisinde. Ek olarak da eğitimin, genç insanları, tüm potansiyelleriyle Kosova toplumunun yeniden inşası ve refahına katkıda bulunma ve kişisel başarı içeren bir yaşam sürdüren bireyler olarak özerklik geliştirme konusunda yönlendirmesi gerektiği açık bir şekilde ifadelendirilmiştir.

Son olarak ise, öğrencilerin farklı ortam ve yeni bağlamlarda kendi bilgi ve becerilerini yaratıcı bir şekilde kullanmaları; yaratıcı bir şekilde

problem çözüme süreçlerine bireysel ya da toplu olarak katılıp, bağımsız ve eleştirel düşünüş için motivasyon ve beceri yeşertmek üzere eğitilmeleri gerektiği vurgulanmıştır.

Belirlenmiş olan bu genel amaçlardan hareketle, Kosova'da gerçek anlamda demokratik bir sürecin başladığı, Kosova toplumunun artık bilim, teknoloji ve kültürdeki en yeni gelişmelerle bağlantı kurduğu, merakları yeşertme konusunda ve aynı zamanda düşünce, olgu, kişi, kültür, vb. açısından farklılığa yönelik öğrencilere pozitif tutum sergileme hakkında yardımcı olunduğu söylenebilir.

Kosova'da okulöncesi eğitimin amaçları içerisinde ise, çocukların bireysel gelişimlerini sağlamak için dikkatli ve sürekli desteklenmeleri gerektiği, bireysel özgürlüğün bireysel ve kolektif kurallar ve disiplin ile dengelenerek sosyalleşmelerini sağlamak olduğu ve kendilerini ifade edebilmeleri yer almaktadır. Çocukların merak ve yaratıcılıklarını eğlenceli bir şekilde geliştirerek onların gerçek hayattaki durumları anlayabilmeleri de amaçlanmıştır.

İlkokul eğitiminin amaçları içerisinde; öğrencilere temel becerileri kazandırmak (temel okuma ve yazma, sayı becerileri), ifade becerilerini geliştirmek, kişiliklerinin gelişmelerini sağlamak yer almaktadır. Alt ortaöğretimin amaçları olarak, çocukların sosyal yaşama hazırlanmalarını kolaylaştırmak, meslek seçimine yönlendirmekle birlikte onların duygusal, zihinsel kapasitelerinin ve yaratıcılıklarının gelişmesi, toplumsal, kültürel ve zihinsel becerilerin kazandırılması bulunmaktadır.

Üst ortaöğretimde ise amaç, öğrencilerin yetişkin hayata katılmalarını kolaylaştırarak meslek hayatına hazırlanmalarını güvence altına almak yer almaktadır. Ayrıca toplumunun içindeki mevcut ideolojik ve toplumsal değerler ve bu değerlerin farklılığını kavrayarak öğrencilerin gelişimine katkıda bulunmak da amaçlanmıştır.

Suroy Recepoglu (2005) ise belirtilmiş olan bu amaçlara ek olarak, 31 Ekim 2002 tarihinde yürürlüğe giren İlk ve Ortaokul Kanunu ile ilgili açıklamalarda bulunmuştur. Buna göre bu kanunda hiçbir çocuğun eğitim görme hakkının elinden alınamayacağı, Bakanlıkça belirlenmiş olanaklar sağlanmışsa her çocuğun ilk ve ortaokulda kendi dilinde eğitim görme hakkının olduğunu belirtilmiştir. Ayrıca Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı belediyelerin iştirakiyle uygun olan ders kitaplarını, okuma yazma gereçlerini ve 1-9. sınıflar için kurulmuş olan öteki ders kitaplarının temini için sorumlu olduğunu da ifade etmiştir.

Sonuç olarak, belirlenmiş olan bu amaçlardan hareketle, öğrencilerin farklı toplumsal değerler çerçevesinde ve bunları tanıyarak gelişmeleri gerektiği, böylelikle eğitimde farklı değerleri tanıma, benimseme ve saygı

duymanın ön plana çıktığı görülmektedir. Kısacası, öğrencilerin eğitim yoluyla yaşadıkları topluma layık bireyler olarak yetiştirildikleri söylenebilir.

Kosova Eğitim Sistemi'nin Yapısı

Kosova Eğitim Sistemi'nin yapısı; okul kademelerinin yapılanması ve ülke eğitim sisteminin yönetsel yapılanması olarak ikiye ayrılmaktadır.

1) Kosova Okul Kademelerinin Yapılanması

Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı, eğitim örgütünün sistemini 2002 yılında yeniden yapılandırmıştır. Bu yapı içerisinde 9 aydan 6 yıla kadar sürebilen okulöncesi eğitim; zorunlu eğitim kapsamında yer alan ve 5 öğretim yılı süren ilköğretim ve 4 öğretim yılı süren alt orta eğitim; en az 3 ya da 4 öğretim yılı olarak organize edilmiş olan üst orta öğretim (Ministry of Education, Science and Technology, 2005); 2,3,4,5,6 öğretim yılını kapsayan lisans eğitimi, 2-3 yıl master eğitimi ve 3-4 yıl bilim ve sanatta doktora eğitimini kapsayan yükseköğretim olmak üzere dört ana başlık altında kademeler yapılandırılmıştır (Topsakal ve Koro, 2007; Pupovci, 2000).

Kosova eğitim sisteminin okul kademelerinin, sürelerinin ve yaşlarının daha iyi anlaşılması için aşağıda bu yapıyı gösteren bir tablo yer almaktadır. Bu tablo aracılığıyla, MEST'in (EBTB) eğitim programları organizasyonunun yapılandırılmış hali sunulmuştur.

Tablo 1: Kosova Eğitim Programlarının Organizasyonu

ISCED 97 Kategorileri	ISCED 97 Kategorilerin Adları	Yaş grubu/ Sınıf	Kosova Eğitim Sisteminin Kademeleri
6	Bilim ve Sanatta Öğretimin İkinci Kademesi	Doktora	ICED 97 (25-27/28 yaş)
5	Bilim ve Sanatta Öğretimin Birinci Kademesi	Master	ICED 97 (22-26 yaş)
4	Lisans Eğitimi	2,3,4,5,6 Yıl	Orta Öğretimden Sonraki Yüksek Mesleki Öğretim Kademesi (19-24/25 yaş)
3	Üst Orta Öğretim	10. Sınıf 11. Sınıf 12. Sınıf 13. Sınıf	2-4 Yıllık Mesleki Öğretim Programları (15-19 yaş)
2	Alt Orta Öğretim/ Temel Öğretimin İkinci Kademesi	6. Sınıf 7. Sınıf 8. Sınıf 9. Sınıf	4 Yıllık Orta Alt Öğretim (Temel Öğretimin İkinci Kademesi) (12-15 yaş)
1	İlkokul/Temel Öğretimin	1.Sınıf	5 Yıllık İlkokul

	Birinci Kademesi	2.Sınıf 3.Sınıf 4.Sınıf 5. Sınıf	Öğretimi (Temel Öğretimin Birinci Kademesi (6 - 11 yaş)
0	Okulöncesi Eğitimi	9 aydan – 3 yaş 3-5 yaş 5-6 yaş	Okulöncesi Eğitimi (3 – 6 yaş)

Kaynak: Topsakal ve Koro, 2007; Ministry of Education, Science and Technology, 2005; Koro, 2008a.

Tablo 1'e göre, Kosova'da ilk ve orta öğretim programları Uluslararası Eğitim Sınıflaması Standartları 1997'ye (ISCED-97) göre sistematize edilmiştir. Bu organizasyona göre (Ministry of Education, Science and Technology, 2005; General Statistics Kosovo in Figures, 2005);

- a) Düzey 0: Okulöncesi eğitim (Normal yaş aralığı üç ile altı arasındadır).
- b) Düzey 1: Temel eğitimin ilk basamağı (ilkokul eğitimi) beş yıldır ve normal yaş aralığı 6 ile 12'dir.
- c) Düzey 2: Alt orta eğitim (Temel eğitimin ikinci basamağı) dört yıldır ve normal yaş aralığı 12 ile 15 arasındadır.
- d) Düzey 3: Üç ya da dört yıl sürebilen üst orta eğitimdir ve MEST'in (EBTB) eğitim programı setine göre normal yaş aralığı 15 ile 18 arasındadır.

Bu sınıflamalaya Topsakal ve Koro (2007) ve Koro (2008a) ek olarak şunları belirtmişlerdir:

- e) Düzey 4: Lisans Öğretimi (Orta öğretimden sonraki yüksek mesleki öğretim kademesi), 2,3,4,5,6 yıl, (Normal dönemi 19–24/25 yaş arası).
- f) Düzey 5: Bilim ve sanatta öğretimin birinci kademesi, master, 22–26 yaş arası.
- g) Düzey 6: Bilim ve sanatta öğretimin ikinci kademesi, doktora, 25–27/28 yaş arası.

Belirtilmiş olan bu sınıflandırılmalar doğrultusunda Kosova'da örgün eğitimin yedi düzeyde olduğu ve EBTB'nin açık bir şekilde verileri sunduğu söylenebilir. Bu veriler doğrultusunda okul kademelerin durumu, öğrenci ve okul sayıları, okutulan dersler belirtilmiştir.

Okulöncesi Eğitim

Okulöncesi eğitim, 9. aydan 6. yaşa kadar olan çocukları kapsar. Kosova'da okulöncesi eğitim ikiye ayrılmıştır (Topsakal ve Koro, 2007;

Ministry of Education, Science and Technology, 2005; Koro, 2008a; Pupovci, 2002; Pupovci ve ark., 2001):

- 9. aydan 5 yaşa kadar olan çocukları kapsayan anaokulu,
- 5 ile 6 yaşındaki çocukları kapsayan anasınıfıdır.

Okulöncesi eğitimin isteğe bağlı ve parasız olduğunu Şahin (2003) belirtmiştir. 2004/05 öğretim yılı istatistiklerine göre, anaokuluna toplam 7076 çocuk devam etmiş olup, bunların % 48.50'sini kızlar; % 51.50'sini de erkekler oluşturmaktadır. Anasınıfına devam etmiş öğrencilerin sayısı ise 17.596'dır (Ministry of Education, Science and Technology, 2005). Anasınıfında amaç ise, çocukları sonraki eğitim basamağı olan ilkokula hazırlamaktır (Ministry of Education, Science and Technology, 2005; Pupovci ve ark., 2001).

2005/06 öğretim yılında 700 grupta 20750 öğrenci öğrenim görmüştür. Buna göre Kosova'da grup başına öğrenci ortalaması 30'dur.

Ana sınıflarında milli mensubiyetlerine göre, 20750 öğrencinin 20183'ü Arnavut, 139 Boşnak, 104 Aşkali, 50 Rom, 118 Türk, 37 Mısırlı, 119 Gorali şeklinde dağılım göstermektedir.

Topsakal ve Koro (2007), 2005/06 öğretim yılında okulöncesi eğitimde toplam 831 personelin bulunduğu ve bunların 494'ünü öğretmenlerin, 70'ini yöneticilerin ve 267'sinin ise yardımcı personellerin oluşturduğunu ifade etmişlerdir. Ayrıca ilginç bir veri olarak da 494 öğretmenden yalnızca 1 tanesinin erkek olduğu, diğerlerinin bayan olduğunu bilgisine de yer vermişlerdir. UNMIK (2003), öğretime devam eden kız-erkek öğrenci sayılarının değişken oluşunun bir sebebinin de, Kosova nüfusundaki demografik değişkenlerden kaynaklandığı bilgisine yer vermektedir.

İlkokul ve Alt Orta Öğretim

İlkokul ve alt orta öğretim zorunlu eğitim kapsamında yer alır ve bunun anlamı Kosova'daki tüm çocuk ve gençlerin eşit fırsatta eğitim görmelerini sağlamaktır. Bu eğitim 5+4 yılları modeline göre geliştirilmiş ve 2002/2003 eğitim ve öğretim yılında uygulanmaya başlanmıştır. 2004/05 akademik yılı istatistikî verilerine göre, ilkokul ve alt orta öğretime toplam 327.207 öğrenci devam etmiştir (Ministry of Education, Science and Technology, 2005). İlkokul zorunlu olmasına rağmen, 2000/01 akademik yılı istatistikleri 7 ile 15 yaş aralığındaki çocukların % 80'inin okula devam ettiklerini göstermektedir (UNMIK, 2003; Hyseni, 2000). Pupovci & Abrashi (2000) her yıl yaklaşık olarak 28.000 ile 29.000 öğrencinin de ilkokuldan mezun olduklarını belirtmişlerdir.

İlkokul ve alt orta öğretimde milli mensubiyete göre öğrenci sayısı bir tablo ile gösterilebilir.

Tablo 2: Milli Mensubiyete Göre Öğrenci Sayısı (2006/ 2007)

Sayı	Belediye	Milli mensubiyete göre öğrenci sayısı									
		Arnavut	Boşnak	Aşkali	Rom	Hırvat	Türk	Mısırlı	Goralı	Diğer	Toplam
1	Priştine	31795	0	98	0	0	180	0	0	0	32073
2	Podujeva	16999	0	137	0	0	0	0	0	0	17136
3	Gloğaç	11119	0	0	0	0	0	0	0	0	11119
4	Kosova O	4974	2	318	0	0	1	0	0	0	5295
5	Obiliç	3532	0	96	0	0	0	0	0	4	3632
6	Mitroviça	13021	85	73	7	0	2	0	0	0	13188
7	Skenderay	10937	0	3	0	0	0	0	0	0	10940
8	Viçitirn	13598	0	10	0	0	0	0	0	0	13608
9	Zubin Pot.	176	0	0	0	0	0	0	0	0	176
10	Leposaviç	18	0	0	0	0	0	0	0	0	18
11	Zveçan	62	0	0	0	0	0	0	0	0	62
12	İpek	15762	593	127	140	0	0	164	1	2	16789
13	İstok	7439	177	79	4	0	0	280	0	1	7980
14	Klina	8116	0	236	36	0	2	12	0	0	8402
15	Deçan	7464	6	29	0	0	0	22	0	0	7521
16	Yakova	18074	14	292	267	0	0	485	0	0	19132
17	Rahovça	11770	0	0	0	0	0	0	0	0	11770
18	Malişevo	13128	0	0	11	0	0	0	0	0	13139
19	Prizren	26840	2576	0	0	0	1995	0	0	0	31411
20	Suvareka	12970	0	119	0	0	0	0	0	0	13089
21	Dragaç	4044	0	0	0	0	0	0	1115	0	5159
22	Ferizovik	20584	0	726	7	0	0	0	3	4	21324
23.	Liplan	10388	0	260	2	70	0	0	0	0	10720
24	Ştimle	5515	0	107	3	0	0	0	0	0	5625
25.	Şturpçe	635	0	0	0	0	0	0	0	0	635
26	Kaçanik	9396	0	0	0	0	0	0	0	0	9396
27	Gilan	18808	0	0	0	0	83	0	0	0	18891
28	Kameiça	6024	0	0	3	0	0	0	0	0	6027
29	Novobrdlo	313	0	0	0	0	0	0	0	0	313
30	Viti	10044	0	0	0	0	0	0	0	0	10044
Toplam		313545	3453	2710	480	70	2263	963	1119	11	324614

Kaynak: MAST, 2007, s.17-18.

Ayrıca Kosova’da 2007–2017 Üniversite Öncesi Eğitimin Gelişim Stratejisinde, 2017 yılında tüm öğrencilerin zorunlu ilköğretim eğitimiyle kapsanmasının istendiği Koro (2008a) tarafından belirtilmiştir.

İlkokul ve alt orta öğretimde eğitim personelinin öğretmenler, okul müdürleri, müdür yardımcıları ve yardımcı hizmetliler oluşturmaktadır.

Bu öğretim yılında eğitim personelinin toplam sayısı 20.635'dir. Bu sayının 16.994'ü (%82.4) öğretmen, 951'i (%4.6) yönetim personeli ve 2690'ı (%13) yardımcı personeldir (MAST, 2007).

Üst Orta Öğretim

Kosova'da 2002/03 akademik yılından itibaren yeni bir eğitim sistemi uygulamaya konulmuştur. Üst orta öğretim 15–18 yaş arasını içermekte olup, EBTB tarafından kararlaştırılan eğitim programları artık 3 ile 4 yıl sürmektedir (Ministry of Education, Science and Technology, 2005).

Topsakal ve Koro (2007) ve Koro'ya (2008) göre üst orta öğretim ikiye ayrılmaktadır. Bunlar genel üst orta öğretim ve mesleki öğretimdir.

Tablo 3: Genel ve Meslek Liselerde Öğrenci Sayısı

Okul Türü	Öğrenci				Toplam
	10	11	12	13	
Mesleki Liseler	15719	14731	12941	8411	51802
Liseler	12715	10842	10436	2896	36889
Toplam	28434	25573	23377	11307	88691

Kaynak: MAST (2007).

Kosova'da 2006/07 akademik yılında üst öğretime toplam 88.691 öğrenci devam etmiştir. Bunların 51.802'sini (% 58) mesleki liselerde öğrenim gören öğrenciler, 36.889'unu (% 42) da genel liselerde öğrenim gören öğrenciler oluşturmaktadır. Bu verilere göre mesleki liselerde öğrenim gören öğrenci sayısı genel liselerdeki öğrenci sayılarından daha fazladır. Buradan, Kosova'da mesleki liselere daha yoğun ilginin olduğu sonucunu çıkarmak mümkündür. Ayrıca bütün eğitim düzeylerinin toplam öğrenci sayısının % 17.68'ini üst orta öğretim öğrencilerinin oluşturduğu da belirtilmektedir (Topsakal ve Koro, 2007).

Üst orta öğretimde öğrencilerin milli mensubiyetlerini bir tablo olarak ortaya koymak mümkündür.

Tablo 4: Üst Orta Öğretimde Öğrencilerin Milli Mensubiyetleri (2006/ 2007)

S.	Belediye	Milli mensubiyete göre öğrenci sayısı								Toplam
		Arnavut	Boşnak	Aşkalı	Rom	Hırvat	Türk	Mısırlı	Goralı	
1	Priştine	12294	26	2	0	0	82	0	0	12404
2	Podujevo	4543	0	2	0	0	0	0	0	4545
3	Glogoc	3739	0	0	0	0	0	0	0	3739
4	Kosova O.	1269	0	0	0	0	0	0	0	1269
5	Obiliç	553	0	4	0	0	0	0	0	557
6	Mitroviça	4739	23	0	0	0	0	0	1	4763
7	Skenderay	3138	0	0	0	0	0	0	0	3138
8	Vicitrn	3762	0	0	0	0	0	0	0	3762
9	Zubin Pot.	0	0	0	0	0	0	0	0	0
10	Leposaviç	0	0	0	0	0	0	0	0	0

11	Zveçan	0	0	0	0	0	0	0	0	0
12	İpek	5184	186	6	5	0	0	25	0	5406
13	İstok	1678	0	0	0	0	0	61	0	1739
14	Klina	1660	0	1	0	0	0	0	0	1661
15	Deçan	2103	1	0	1	0	0	0	0	2105
16	Yakova	4902	1	3	18	0	0	1	0	4925
17	Rahovça	2196	0	0	0	0	0	0	0	2196
18	Mališevo	2601	0	0	0	0	0	0	0	2601
19	Prizren	5888	631	0	0	0	528	0	0	7047
20	Suvareka	2842	0	6	0	0	0	0	0	2848
21	Dragaš	629	0	0	0	0	0	0	49	678
22	Ferizovik	6337	0	53	0	0	1	0	4	6399
23	Liplan	3037	0	7	0	0	0	0	0	3044
24	Ştimle	1431	0	9	0	0	0	0	0	1440
25	Sturpçe	135	0	0	0	0	0	0	0	135
26	Kaçanik	1987	0	0	0	0	0	0	0	1987
27	Gilan	6119	0	0	0	0	44	0	0	6163
28	Kamenitsa	1757	0	0	0	0	0	0	0	1757
29	Novobrd	0	0	0	0	0	0	0	0	0
30	Viti	2383	0	0	0	0	0	0	0	2383
Toplam		86906	868	93	24	0	655	87	53	88691

Kaynak: MAST, 2007, s.27-28.

Tablo 4'e göre; 88.691 öğrencinin 86.906 (%97.99)'sı Arnavut, 868 (%0.98)'i Boşnak, 93 (%0.1)'ü Aşkali, 24 (%0.03)'ü Rom, 655 (0.7)'i Türk, 87 (%0.1)'si Mısırlı ve 53 (%0.1)'ü Goralı, 5 (%0.01)'i diğerleridir. Milli azınlıkların ilkokul ve alt orta öğretimden üst orta öğretim kademesine geçiş yaptıkları ifade edilebilir.

Koro (2008a), üst orta öğretimi bitiren kaç öğrencinin üniversiteye yazıldığı hakkında kesin bilgilerin olmadığını ancak 2007–2017 Üniversite Öncesi Eğitimin Gelişim Stratejisi'nde 2017 yılında öğrencilerin % 90'ının üst orta öğretimiyle kapsanmasının öngörüldüğünü belirtmiştir. Pupovci & Abrashi, (2000) ise, üst ortaöğretimden sonra öğrencilerin *olgunlaşma* sınavlarına tabi tutulduklarını ifade etmişlerdir. Ayrıca, ortaöğretimde okul yılının 35 hafta (175 eğitim günü) olduğunu da belirtmişlerdir.

2001 akademik yılında ilkokula devam eden % 80 oranındaki öğrencilerin (UNMIK, 2001) % 75'inin ortaöğretime geçtikleri (Hyseni, 2000) ve sadece % 45'inin orta öğretimi tamamladığı bilgisi yer almaktadır.

Üst Orta Öğretimde personel sayılarına bakıldığında; 2006/2007 Öğretim yılında eğitim personelinin toplam sayısı 5527, bu sayının 4662 (%84.3)'si öğretmen, 226 (%4.1)'si yönetim personeli ve 639 (% 12.9)'u yardımcı personeldir (MAST, 2007).

Yükseköğretim

Topsakal ve Koro (2007), Kosova'da tek kamu üniversitesi olarak Priştine Üniversitesi'nin bulunduğunu ve bu üniversitenin de Bolonya

Sistemi'ne geçmesinden dolayı istatistikî bilgilerin bulunmasında zorluk yaşandığını belirtmişlerdir. Pupovci & Abrashi, (2000) ve Pupovci ve ark. (2001) ise Priştine Üniversitesi'ne bağlı olarak 7 yüksek okulun ve 14 fakültenin bulduklarını ifade etmişlerdir.

Koro (2008a), bu yüksek öğretim kurumunda 30.000 civarında öğrencinin öğrenim gördüğünü ve yüksek öğretimde 3.000 civarında da eğitim personelinin çalıştığını belirtmiştir. Kosova'da NATO güçlerinin 1999 yılı müdahalesinden sonra, eğitimde bilim ve teknik gelişmelere ayak uydurulmasına çalışmalar yapılmışsa da, maddi olanaksızlıklardan dolayı istenilen seviyede eğitimin gelişemediğini de ifade etmiştir. Bunların dışında Kosova'da var olan kısıtlı maddi olanakların, Kosova Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'nın da kabul etmiş olduğunu ve 2007–2017 Üniversite Öncesi Gelişme Stratejisi'nin büyük bir bölümün bu durumda gerçekleşmeyeceği kuşkuvarının da arttığını açıklamıştır.

Özel Eğitim

Özel ihtiyacı olan öğrenciler diğer öğrenciler gibi aynı öğrenimi görme hakkına sahiptirler. Bu öğrencilerin fiziksel ve zihinsel bozuklukları yüzünden daha farklı bir şekilde bakılmaları gerektiği ifade edilmektedir. Şu anda Kosova eğitim sisteminde özel ihtiyaçları olan öğrenciler, özel ihtiyaç okullarında ya da ek özel ihtiyaç sınıflarında öğrenim görebilirler. Temel reform yönlendirmesi olarak, özel ihtiyaçlar için eğitimin artırılması Kosova eğitim sisteminde ek özel ihtiyaç sınıflarında ve özel ihtiyaçları olan öğrencileri ana dal sınıflarıyla birleştirerek sağlanması amaçlanmaktadır (EBTB, 2001).

Pupovci & Abrashi, (2000) özel eğitime gereksinim duyan öğrencileri sağır ve dilsiz olanlar, zihinsel engelliler ve kör olan çocuklar olmak üzere üç grupta sınıflandırmışlardır.

Özel müfredat koşulları aşağıda sıralanmış olan kategoriler için göz önüne alınmıştır (EBTB, 2001):

- Özel ihtiyaçları olan öğrenciler,
- Öğrencilerin karşılaştıkları öğrenme güçlükleri,
- Öğrencilerin yaşadıkları duygusal ve davranışsal problemler,
- Savaş travması geçiren öğrenciler,
- Özel yetenekleri ilgileri ve becerileri olan öğrenciler,
- Farklı alanlarda zihinsel yüksek performans gösteren öğrenciler,
- Kırsal ve ücra alanlardaki öğrenciler,
- Ana dillerini konuşamayan yurt dışından dönmüş öğrenciler,
- Çocuk kurumlarındaki öğrenciler.

Bu kategorilere bakıldığında, sınıflardaki bireysel özelliklere ve ihtiyaçlara hitap edildiğini, kaliteli eğitim sunabilmek için bunların göz önünde bulundurulduğu görülmektedir. Buradan hareketle, Kosova'da her öğrencinin kendilerine has özellikleri ve öğrenme tarzlarıyla birey olduklarının vurgulanmış olduğu, esnek ve kapsayıcı bir sistemin yer aldığı söylenebilir.

Koro (2008a) Kosova'da 6 özel eğitim okulunun, bununla birlikte her okulda en az iki özel eğitim sınıfının bulunduğunu ifade etmiştir. Bu sınıfların sayısının daima arttığını, dolayısıyla 2006/07 öğretim yılında ilköğretim okullarında özel ihtiyacı olan öğrenciler için 24 özel sınıf teşkil olduğunu da belirtmiştir. 2006/07 öğretim yılında tüm Kosova'da 420 öğrencinin öğrenim gördüğünü de ifadelendirmiştir.

Özel eğitimde toplam 168 personel bulunmaktadır. Bunun 97 (%58)'si öğretmen/öğretmen, 18 (%10.7)'i hemşire, 17 (%10.1)'si yönetim personeli ve 46 (%21.4)'sı yardımcı personeldir (MAST, 2007).

Özel Öğretim

Özel eğitimin dışında, kısaca paralı öğretim denilebilen özel öğretim alanında, 2004/05 akademik okul yılında özel öğretim veren 12 eğitim kurumu bulunmaktadır. Fakat lisans prosedürlerinin yerine getirilmesiyle özel öğretim kurumlarının sayısında sürekli artış olduğu Koro (2008a) tarafından ifade edilmiştir. Topsakal ve Koro (2007); ana okul, ilköğretim ve üst ortaöğretimi kapsamak üzere toplam 1107 öğrencinin, 2005 verilerine göre öğretim gördüklerini belirtmişlerdir.

Yetişkin Eğitimi

Şahin (2003), örgün eğitimde olduğu gibi eğitimin genel amaçlarına ve ilkelerine uygun olarak, örgün eğitim sistemine hiç gitmemiş ya da çeşitli nedenlerden ötürü öğrenimini sürdürememiş, örgün eğitimin herhangi bir basamağında bulunan ya da öğrenimini kestirmiş olan vatandaşlara örgün eğitimin dışında; yaygın eğitimin de var olduğunu belirtmiştir. Bu yaygın eğitimin içerisinde de öğretmen yaz kurslarının, işçi ve memur liselerinin, alt eğitim ve üst eğitim kurslarının, yetişkinler okullarının var olduğunu ifade etmiştir.

Öğrenimini bitirmemiş, yarıda kalmış yetişkinler için EBTB tarafından yaygın eğitim programları organize edilmektedir. Yaygın programlar çerçevesinde yetişkinlere bir öğretim yılında iki sınıf bitirme olanağı verilmiştir. Aynı durum ortaöğretim mesleki okullarında da uygulanmaktadır (Koro, 2008c).

Yetişkin eğitiminin vizyon ve misyonuna bakıldığında, demokratik toplum içerisinde insan kaynaklarını geliştirmek, tüm vatandaşlara eşit

fırsatlar yaratarak bireysel ihtiyaçları doğrultusunda eğitim almalarını sağlamak, topluma katılmalarını desteklemek ve yaşam boyu öğrenme becerilerini kazanmak olduğu yer almaktadır (Employment and Skills Observatory of Kosova, 2004).

Canolli'ye (2006) göre ise yetişkin eğitiminin amacı, ilgi gösteren tüm bireylerin yaşamları boyunca alabilecekleri eğitim ve öğretimi geliştirmektir. Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı ise yasal sorumlulukları kapsamında, yetişkinlerin öz ihtiyaçları ile toplum ihtiyaçlarına uygun olarak beceri, bilgi ve davranış kazanabilmeleri için gereken şartları oluşturma amacındadır.

2) Kosova Eğitim Yönetimi

NATO'nun 1999 yılında Kosova'ya müdahalesinden sonra eğitim yönetiminde ve eğitim sisteminde değişimler, yeni gelişmeler oluşmaya başlamıştır (Koro, 2008a). 1999–2007 döneminde ise Kosova'da eğitim yönetiminin merkez, bölge, belediye ve okullarda olmak üzere dört kademe şeklinde uygulandığını Topsakal ve Koro (2007) belirtmişlerdir.

Bunlara ek olarak Kosova eğitim yönetimi sisteminde önemli rol oynayan birim Parlamentonun Eğitim Komisyonu'dur. Komisyon, yasa ve çeşitli karar önerilerini görüşüp analiz yaparak onaylanması için öneriler vermektedir. Buradan Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'nın Eğitim Komisyonu ile dolaysız temas halinde olduğu sonucu da çıkarılabilmektedir.

Eğitimde istenilen kaliteye ulaşmak amacıyla Kosova'da 'iki kademeli eğitim yönetimi' uygulanmaktadır. Bu sistemle, Kosova EBTB (Eğitim Bilim ve Teknoloji Bakanlığı) ve onun bölgede temsilcisi olan Bölge Eğitim Daireleri aracılığıyla Belediye Eğitim Müdürlükleri arasında kuvvetli yönetim bağı uygulanmaktadır.

İki kademeli yönetimi ile belediye çerçevesinde sorumluluğun bölüşülebilmektedir. Bu ayrıma göre eğitimin yazılımı kısmını Bölge Eğitim Daireleri, donanım kısmını ise Belediye Eğitim Müdürlükleri görmekte denilebilir.

Topsakal ve Koro (2007) ayrıca Bölge Eğitim Dairelerinin, merkez organların politika ve çalışma programlarını uygulama; öğretim plan ve programların uygulanıp uygulanmamasını denetleme; eğitimin kalite ve etkililiğini denetleme görevinin de olduğunu belirtmişlerdir. Belediye Eğitim Müdürlükleri ise okul binalarının yapımı, onarımı ve korunmasını, okula gelen malzemelerle donatılmasını, taşıt, yönetim yardımcılarının işe alınması, belediyede okulların finansı yönetimi işleriyle sorumludur.

Eğitim kurumlarında yani okullarda yönetimi okul müdürü gerçekleştirir. Daha etkili bir yönetim için müdürün bir takım görevleri vardır. Bunlar (Topsakal ve Koro, 2007); okulun gelişme planını hazırlama, insan kaynaklarını yönetme, bina ve okul malzemesini iyi kullanma, program dışı etkinlikler düzenleme, öğrenci öğretmen sağlığı ve güvenliği sağlama, öğrencilerin haklarına saygı gösterme, okul yönetmeliğine göre davranma şeklinde sıralanmıştır.

Topsakal ve Koro'ya (2007) göre EBTB siyasal ve sivil işler olmak üzere iki yetkiden oluşmaktadır. Bakan EBTB'nin en yüksek yöneticisidir. Bakan Kosova'da eğitim ve bilimin gelişmesi için etkinlik politikasını ve yasaları uygulamak; eğitim sisteminde reformların gelişmesi için bir siyaset geliştirmek; tüm Kosova halkına açık olan eğitim sistemi, tüm öğrenci velilerinin ve toplulukların eğitim faaliyetlerine katılmaları sağlamak konularından sorumludur.

Ayrıca EBTB, ademi merkezîyetçilik yani yerinden yönetim sistemini uygulamak amacıyla bazı hak ve yetkilerini Bölge Eğitim Daireleri ve Belediye Eğitim Müdürlüklerine dağıtmışlardır. Kosova'da Prizren, Priştine, İpek, Yakova, Mitroviça, Gilan ve Ferizovik olmak üzere yedi Bölge Eğitim Daireleri teşkil olunmuştur (Topsakal ve Koro, 2007).

Kosova Eğitim Sistemi'yle Türkiye Eğitim Sistemi'nin Karşılaştırılması

Kosova'nın zorunlu eğitiminde amaç, öğrencilere temel becerileri kazandırmak (temel okuma ve yazma, sayı becerileri), ifade becerilerini geliştirmek, kişiliklerinin gelişmelerini sağlamak, geniş anlamda sosyal yaşama hazırlanmalarını kolaylaştırmaktır (EBTB, 2001). Bu amaçlar Türkiye'de 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu'nda ilköğretim için belirlenen amaçlarla tutarlılık göstermektedir. Türkiye'de zorunlu eğitimin genelde iki temel amacının olduğu söylenebilir. Bunlar; genel kültür vermek ve öğrencileri üst öğrenime veya çalışma alanlarına hazırlamaktır. (www.aof.ana.dolu.edu.tr).

Kosova'da eğitim sisteminin genel (bütünsel) sorumluluğu Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı'na aittir (Topsakal ve Koro, 2007). Türkiye'de ise paralel biçimde okullar, Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlıdır.

Kosova'da zorunlu eğitime başlama yaşı Türkiye'de olduğu gibi altıdır. Yeni Kosova Müfredat Çerçevesi'ne (EBTB, 2001) göre, Kosova'da okula gitmek için zorunlu yaş yediden altıya indirilmiştir.

Kosova'da, 2000 yılında zorunlu eğitimin süresi sekiz yıldan dokuz yıla çıkarılmıştır (EBTB, 2001). Türkiye'de zorunlu eğitim 1998 yılından itibaren sekiz yıla çıkarılmıştır (www.aof.anadolu.edu.tr).

Türkiye’de ilk ve ortaöğretimde öğrencilerin ders kitapları ücretsiz olarak dağıtılmaktadır. Kosova’da bütçe yetersizliği gerekçesiyle 1-5 arası sınıflar için ücretsiz kitap dağıtımı kanunlarda yazılı olmasına rağmen uygulanmamaktadır (Koro, 2008c). Ayrıca Kosova’da da Türkiye’de olduğu gibi bitirilen her kademedен sonra diploma verilmektedir.

Türkiye’de bir ders yılı iki dönem halinde ve yaklaşık 180 iş günüdür. Dönemler arasında iki haftalık ara tatil ve dönem sonunda yaklaşık 3 aylık yaz tatili mevcuttur. Pazartesi ve Cuma günleri arasında günlük 6 saatten haftalık 30 saat ders işlenmektedir (Arı, 2005). Kosova’da ise bir ders yılı üç dönem halindedir. Kurslar 1 Eylül’de başlar, Aralık sonuna doğru kış ve Mart sonuna doğru bahar tatilleri vardır. Yaz tatilleri sınıf sınıf değişkenlik göstermektedir. Ders saat süresi ilkokul 1–4. sınıflar arası haftalık 20 saat, diğer kademelerin ise 20 ile 24 saat arasında değişkenlik göstermektedir. Çok toplumlu bir ülke olması sebebiyle tatil sayısı çok, süresi ise azdır. İlköğretim programlarına göre ilköğretim 1-8 sınıflar yılda 185 iş günü, 9. sınıflar ise 175 iş günü çalışmalıdır (Koro, 2008c).

Kosova’da öğretmen alımında üç kişilik jüriden oluşmuş bir komisyon, adayların alandan mezuniyet belgesi, belgelendirilmiş hizmet içi eğitim ve mülakat sonuçları doğrultusunda seçmeyi yaparlar. Türkiye’de ise eğitim fakültesi mezunları KPSS’den yeterli puanlar aldıkları ölçüde atanabilmektedirler.

Türkiye’de ilköğretimden liseye kadar bütün okullarda belirlenmiş kıyafetlerin giyilmesi zorunludur. Kosova’da okullarda kıyafet zorunluluğu bulunmamaktadır. Kıyafet konusu Okul Kurulu kararına bağlıdır (Koro, 2008c). Günümüzde Kosova’da pilot uygulamalar doğrultusunda yavaş yavaş tek tip kıyafet giyme uygulamaları yer almaktadır.

Türkiye’de ise İlköğretim Kurumları Yönetmeliğinin 10.09.1997’de değiştirilen 86. maddesinde ilköğretim okullarında rehberlik hizmetlerini yürütmek ve 8. sınıfın ikinci yarısında öğrencilere ortaöğretimde devam edebilecek okul ve programların hangi mesleklerin yolunu açabileceği ve bu mesleklerin kendilerine sağlayacağı yaşam standardı konusunda tanıtıcı bilgiler vermek üzere "Okul Rehberlik Hizmetleri Servisi" kurulur. Bu ifadeden yönetmeliğin, yöneltmeyi daha çok 8. sınıfın ikinci yarısı ile sınırladığı ortaya çıkmaktadır (www.aof.anadolu.edu.tr/kitap). Kosova’da öğrenciler 9. sınıftan itibaren yönlendirilmektedir. Ancak okullarda öğrencileri yönlendirebilecek rehber öğretmenler, kanunlara göre olması gerektiği halde, maddi yetersizlikten dolayı bulunmamaktadır.

Kosova’da yükseköğrenime girişte genel bir sınav bulunmamakta, fakat her fakülte kendi sınavını kendisi yapmaktadır. Ancak Türkiye’de

yükseköğretime geçebilmek için merkezi bir sınav olan ÖSS'den başarılı olunması gerekmektedir.

Kosova'da özel ve devlet okullarında seçmeli veya zorunlu olarak din dersleri verilmemektedir. Ancak Türkiye'de ise Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi dersi zorunlu olarak verilmektedir.

Sonuç ve Öneriler

Yakın geçmişte bağımsızlığına kavuşmuş olan Kosova'da eğitimde, ekonomide, sosyal ve politik anlamda hızlı değişimler yaşanmaktadır. Bu yapılandırma çalışmaları içerisinde özellikle yerel yönetimlerin de eğitime dâhil edilmesi aşırı merkeziyetçi yapıyı ve finansman sıkıntısını azaltmaktadır. Kosova kalkınabilmesi için gerekli insan potansiyeli ile çağa ve kendi kültür yapısına uygun, demokratik ve son derece yüksek bir eğitim standardını yakalama çabası içerisinde.

Bu gelişmelere paralel olarak okul, aile ve toplum arasındaki işbirliğinin de günden güne iyileştiği, bunun sonucu olarak da eğitimin niteliğinin artma eğiliminde olduğu görülmektedir. Ancak tüm bunların gerçekleştirilebilmesi için birtakım iyileştirici önlemlerin de alınması gerekmektedir.

Kosova'da etkili bir rehberlik ve yöneltme işlemi kurulamamıştır. Bu sebeple okullardaki yönlendirme işlemi yetersiz kalmaktadır. İlk ve ortaöğretim gerçekten parasız hale getirilerek öğrencilere kitap, defter vs. araç-gereçler ücretsiz olarak dağıtılabilir. Din derslerinin verilmeyişi de bir eksiklik olarak görülebilir. En azından seçmeli bir ders olarak program içerisinde yer alabilir. Bütçe problemi ileri sürülerek çalışanlara emeklilik maaşlarının verilmemesi gibi özlük haklarının yetersizliği gibi durumlar da mevcuttur. Bu da öğretmenlerin 65 yaşına kadar çalışmalarına sebep olmaktadır. Niteliğin artması adına bu sorun çözülmelidir.

Türkiye için de Kosova eğitim sistemini tanımak da fayda sağlayabilir. Kosova'da olduğu gibi özellikle yerel yönetimlerin eğitime dâhil edilmesi ve özel sektör desteğinin alınması eğitimimizdeki aşırı merkeziyetçi yapıyı ve finansman sıkıntısını azaltacaktır. İlköğretimin özellikle ilk üç yılında haftalık ders saatlerinin sayısı azaltılarak eğitimden daha fazla verim sağlanabilir.

Bilimsel, teknolojik, ekonomik ve sosyal alanlarda hızlı bir gelişme ve değişimin yaşandığı günümüzde, Kosova Eğitim Sistemi'nin kendisinden bekleneni yapabilmesi için yeniden ele alınması ve yapılandırılması gerekmektedir. Yukarıda belirtilmiş olan tüm bu öneriler de eğitim sistemlerinde modernleşmeye ve geliştirmeye yönelik yapılan çalışmaların şekil almasında etkili olabilir.

Abstract

Abstract: In this study, The Education System of Kosovo have been studied with different parts. Demographic, social/political structure, the aim of education system and structure, education administration and comparing with Turkey Education System, are all occupied a place in this investigate. At the end of the study, some similitaries are found with Turkey which are the aims of education, administration responsibilities of education system, beginning age of compulsory education, giving diploma after every finished degree and training teacher. Also some differences are found which are the localling of education administration, providing the primary and secondary education books, receiving teachers, uniforms which are worn in schools, guidance system and guidance counselor, entering university, communities' own language education, informal education and religion lessons. The study is concluded by conclusions and suggestions.

Key Words: Kosovo Education System, aims of education, education administration, Turkey Education System, comparing.

KAYNAKLAR

- ARI, A. (2005). "Ülkemizde İlköğretim Ders Yılıının Diğer Bazı Avrupa Ülkeleriyle Karşılaştırılması ve Farklı Uygulamalar". *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı 167. Web: <http://yayim.meb.gov.tr/dergiler/167/index3-ari.htm>. Erişim Tarihi: 29.03.2008
- BALCI, A. (2007). *Karşılaştırmalı Eğitim Sistemleri*. PegemA Yayıncılık, Ankara.
- CANOLLİ, N. (2006). "Yetişkinler Eğitim ve Öğretimi İçin". *Kosova Geçici Özyönetim Kurumları Resmî Gazetesi (UNMIK 2005 Yönetmeliği Destekli)*. Prishtine.
- DEMİREL, Ö. (1994). *Karşılaştırmalı Eğitim*. USEM Yayınları, Ankara.
- Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı. (2001). *Yeni Kosova Müfredat Çerçevesi*. Prishtine.
- Employment and Skills Observatory of Kosova, (2004). *Mainstreaming with Europe: An Adult Learning Strategy For Kosova (2005–2015)*. Prishtina: ESOK. <http://www.esiweb.org/pdf/bridges/kosovo/6/13.pdf>. Erişim Tarihi: 30.05.2008
- ERGİNER, A. (2006). *Avrupa Birliği Eğitim Sistemleri*. PegemA Yayıncılık, Ankara.
- General Statistics Kosovo in Figures, (2005). Prishtina: Statistical Office of Kosova <http://www.euinkosovo.org/upload/Kosovo%20in%20figures%202005%20-%20General%20statistics.pdf>. Erişim Tarihi: 30.05.2008
- HYSENI, H. (2000). *Inclusion Of Population In Education-One Of The Weakpoints Of The Kosovar Education System*. <http://www.esiweb.org/pdf/bridges/kosovo/6/10.pdf>. Erişim Tarihi: 30.05.2008
- KORO, B. (2008a). *Kosova Eğitim Sistemi ve Türkçe Eğitim*. <http://www.kosovahaber.net/haber/haberdetay.asp?bolum=3755&cuyeid=9>. Erişim Tarihi: 29.05.2008
- KORO, B. (2008c). Kosova Türk Azınlığı Sorumlusu Bedrettin Koro ile 20.06.2008 tarihli yapılan mülakat.
- KORO, B. (2008b). *Tarih 9*. Prishtine: Libri Shakollor Yayınevi.
- Ministria e Arsimit Shkencës dhe Teknologjikë. (2007). *Statistikat e Arsimit në Kosovë*. Prishtinë.

- Ministry of Education, Science and Technology Education Management Information System, (2005). *Review on Statistic of Education in Kosovo*. Prishtina.
- PUPOVCI, D. & Abrashi, T. (2000). *Overview Education in Kosovo. Slovenia: International Conference Proceeding*. <http://www.fm-kp.si/zalozba/ISBN/961-6268-47-3/133-136.pdf>. Erişim Tarihi: 28.05.2008
- PUPOVCI, D. (2002). *Teacher Education in Kosovo*. Prishtina: University of Prishtina http://www.see-educoop.net/education_in/pdf/teacher_education_in_kos-enl-t05.pdf. Erişim Tarihi: 30.05.2008
- PUPOVCI, D., Hyseni, H. & Salihaj, J. (2001). *Education in Kosovo*. Prishtina: Kosovo Education Center.
- PUPOVCI, D. (2000). *Statistical Data for Background Purposes of OECD Review COUNTRY : KOSOVO*. Support to OECD Thematic Reviews of Educational Policy in South East Europe. Prishtina: University of Ljubljana Faculty of Education. <http://www.esiweb.org/pdf/bridges/kosovo/6/20.pdf>
- SOFUOĞLU, E. ve Topsakal, C. (2007). "Osmanlı Devleti'nin Kosova Eğitim Sistemi'ne Yönelik Yönetimsel Düzenlemeleri". *Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*. Cilt 4, Sayı 1. <http://efdergi.yyu.edu.tr>. Erişim Tarihi: 27.05.2008
- SOMMERS, S. & Buckland, P.(2004). *Paralel Worlds Rebuilding The Education System in Kosovo*. Paris: International Institute for Educational Planning. <http://unesdoc.unesco.org/images/0013/001361/136152e.pdf>. Erişim Tarihi: 30.05.2008
- SUROY Recepöđlu, A. (2005). *Kosova Türk Toplumunun ve Üyelerinin Hakları*. Prizren: Özel Yayın
- ŞANLI, C. (2004). "Kosova'da Eğitim Kalitesi İçin Atılacak Adımlar". *Derya Kültür, Sanat ve Edebiyat Dergisi*. Sayı: 11. Mamuşa-Kosova
- TOPSAKAL, C. ve Koro, B. (2007). *Kosova'da Yaşayan Türkçe Eğitim*. Prizren: Bay Yayınları.
- TÜRKOĞLU, A. (1998). *Karşılaştırmalı Eğitim*. Baki Kitabevi, Adana.
- UNMIK, (2003). *Women and Men in Kosovo*. The Office of Gender Affairs. www.aof.anadolu.edu.tr/kitap/IOLTP/1266/unite05.pdf -. Erişim Tarihi: 16.04.2008
- www.niksarhaber.net/mynet_resimlerim/kosova.jpg
- www.site.mynet.com